

**TRADUCCIÓN XURADA
NAS COMUNIDADES AUTÓNOMAS CON LINGUA PROPIA.
ENTREVISTAS A JOSEP PEÑARROJA E LURDES AUZMENDI**

Susana Cruces Colado, Maribel Del Pozo Triviño, Iolanda Galanes Santos

Universidade de Vigo

scruces@uvigo.es, mdelpozo@uvigo.es, iolag@uvigo.es

[Recibido: 26/10/08; aceptado: 14/11/08]

A Xunta de Galicia ten a posibilidade de exercer explicitamente a competencia para nomear tradutores e intérpretes xurados dende o galego e cara a el dende o ano 2002, ano da publicación do Decreto 267/2002, do 13 de xuño, polo que se regula a habilitación profesional para a tradución e a interpretación xurada doutras linguas para o galego, e viceversa [DOG, do 20 de setembro de 2002]. Porén, só a partir do ano 2007 convocou probas para a habilitación de tradutores e intérpretes xurados do galego cara a outras linguas. Estas probas están organizadas pola Secretaría Xeral de Política Lingüística en colaboración co Departamento de Tradución e Interpretación da Universidade de Vigo.

Ata o momento, a Xunta convocou as probas de habilitación en tres ocasións. A primeira foi o ano pasado, segundo a Orde do 8 de xaneiro do 2007 [DOG do 12 de xaneiro]; a segunda foi este ano, 2008, segundo a Orde do 11 de outubro do 2007 [DOG do 30 de outubro]¹ e, por último, unha terceira convocatoria, regulada pola Orde do 18 de agosto de 2008 [DOG do 5 de setembro].

Co gallo da celebración das primeiras probas, organizouse no Salón de Actos da Facultade de Filoloxía e Tradución da Universidade de Vigo unha mesa redonda, na que participaron profesionais da tradución xurada e especialistas en distintas combinacións lingüísticas que traballan na nosa Comunidade Autónoma. Nela interviron Teresa Carceller, avogada e tradutora xurada inglés/español; Angela Sola Bravo, intérprete xurada inglés/galego e portugués/español; Begoña Pereira, intérprete xurada francés/español e Amada Traba,

¹ Para máis información sobre as probas realizadas e os resultados obtidos, véxase: CRUCES, S., DEL POZO, M. e GALANES, I. “Habilitación de tradutores e intérpretes jurados desde y hacia la lengua gallega” en Valero, C. (2008): *Investigación y Práctica en Traducción e Interpretación en los Servicios Públicos*, Universidade de Alcalá.

socióloga e intérprete xurada galego/español. Todas elas son intérpretes profesionais en activo no mercado galego.

De novo, co motivo da convocatoria das segundas probas de habilitación, que tiveron lugar o ano 2008, celebrouse outra mesa redonda. Desta volta os invitados/as foron tradutores e representantes doutras comunidades autónomas con lingua propia, para falar das súas experiencias e do punto no que se atopaban. Como representante da Comunidade Autónoma de Cataluña contamos coa participación de Josep Peñarroja. Como representante da Comunidade Autónoma Vasca tivemos a Lurdes Auzmendi e como representante da Comunidade Autónoma Galega a Susana Cruces Colado².

O obxectivo da organización da mesa redonda foi ofrecer unha panorámica sobre a regulación do exercicio profesional do tradutor e intérprete xurado cara ás linguas autonómicas. Non realizamos nesta ocasión un contraste entre as convocatorias autonómicas, de habelas, e as de ámbito estatal, senón que nos interesaba coñecer, de primeira man como se introduciron as linguas das comunidades históricas no exercicio da tradución e da interpretación xuradas, cales son os sistemas de acceso á profesión, os tipos de probas que se organizan ou organizaron, etc. No que respecta ao exercicio profesional, interesábanos coñecer cal é a demanda actual de traballo cara a esas linguas.

Recollemos boa parte destas opinións en senllas entrevistas realizadas aos representantes de Cataluña e o País Vasco, por entender que as súas achegas fan xa parte da historia recente da profesión de tradutor e intérprete xurado. Transcribimos a continuación estas entrevistas, non sen antes realizar unha sucinta presentación de cada un dos entrevistados.

Entrevista a Josep Peñarroja

Presentación:

Josep Peñarroja é tradutor xurado, nomeado polo Ministerio de Asuntos Exteriores, de inglés, catalán, portugués e italiano en combinación co castelán e de castelán e francés en combinación co catalán, nomeado pola Dirección Xeral de Política Lingüística da Generalitat de Cataluña. É tradutor profesional pero imparte, ademais, cursos de tradución xurídica e xurada en diversas universidades e organismos como a Universidade Autónoma de Cataluña, a Pompeu Fabra, a Universidade de Granada, a Universidade Jaume I de Castelló, a Universidade da Habana e o Colexio de Avogados de Barcelona. É fundador da Asociación de Tradutores e Intérpretes Xurados de Cataluña e, en calidade de presidente desta asociación, traballa incansablemente en defensa dos intereses

² Susana Cruces Colado é, dende o nacemento da titulación de Tradución e Interpretación en Vigo, profesora de tradución, nas combinacións lingüísticas francés/castelán e galego. Na actualidade é secretaria do Departamento de Tradución e Lingüística e, ademais, exerceu a Presidencia dos tribunais das probas de habilitación de tradutores e intérpretes xurados convocadas pola Xunta de Galicia.

dos tradutores e intérpretes xurados. Nesta entrevista queremos preguntarlle a Josep Penarroja sobre algúns aspectos relacionados co pasado, presente e futuro desta profesión.

P: Sabemos que a Dirección Xeral de Política Lingüística da Generalitat de Cataluña foi o primeiro organismo autónomo en organizar o procedemento para conceder a habilitación de tradutores e intérpretes xurados desde o catalán cara a outras linguas e viceversa. Podería explicarnos cales foron os comezos das probas de habilitación?

A Generalitat intentou desde o inicio do proceso autónomo conseguir a competencia sobre a tradución xurada, pero ao se considerar un tema vinculado a “Asuntos Exteriores” non se podía negociar, ata que a comezos dos anos noventa o Tribunal Constitucional ditou unha sentenza sobre os guías de turismo de Cantabria en que distinguía a competencia exclusiva do Estado sobre a expedición dos títulos oficiais e o outorgamento das habilitacións profesionais que si podían ser competencia do Estado. O Ministerio de Asuntos Exteriores considerou que a habilitación dos intérpretes xurados podería incluírse na sentenza e decidiu non realizar os exames para a súa habilitación. A partir deste momento a Generalitat de Cataluña decidiu organizar os exames e elaborar a correspondente lexislación que viu a luz en 1994. Foron dúas decisións unilaterais, desgrazadamente non se negociou, e produciuse unha situación, que sufrimos os profesionais, na que non se recoñecen os nomeamentos das diferentes institucións.

P: Cales son as vías polas que se pode conseguir a dita habilitación en Cataluña? Cal destas vías lle parece máis apropiada (por titulación ou por exame)?

A normativa catalá non é moi innovadora xa que adapta a norma de Madrid; por iso as vías son o exame e a habilitación dos licenciados en tradución.

P: Cal é a súa valoración xeral sobre o proceso de habilitación en Cataluña e os seus resultados nas convocatorias xa celebradas? Cre que responden aos servizos máis demandados no mercado actual? Suxiriría algún cambio?

A xustiza en Cataluña exprésase en castelán, o que supón que a maioría das traducións xuradas que se requiren son en castelán. A demanda en catalán é moi cativa, practicamente testemuñal. Eu persoalmente recoméndolles aos meus colegas que obteñan os dous nomeamentos, o estatal e mais o autónomo, xa que o catalán só non permite dedicarse á tradución xurada profesionalmente.

P: Segundo a súa percepción do mapa social actual na súa Comunidade Autónoma, cales son os idiomas para os que se require tradución e interpretación xurada? E cales os servizos que se requiren con máis frecuencia?

A maioría das traducións xuradas refírense a expedientes académicos que na meirande parte se expiden en catalán e requiren a súa tradución xurada en

inglés para estudos no estranxeiro; tamén partidas de nacemento, matrimonio e defunción do catalán para o inglés e outras linguas europeas.

P: Cales cre que serán as necesidades de tradución e interpretación en mercados futuros? Como prepararse para desenvolver novos servizos de mediación cultural?

Respecto da tradución xurada é patente que existe necesidade de profesionais para a tradución e interpretación que traballen coas linguas dos países do leste de Europa, recentemente incorporados á Unión Europea, e de onde proceden moitos dos inmigrantes que veñen aquí. Ademais, detectamos ultimamente que hai unha demanda non satisfeita de lingua turca.

P: Cal é a súa opinión sobre a actual formación universitaria en tradución e interpretación? Cre que o alumnado que se acaba de licenciar nunha universidade catalá está abondo formado en linguas e noutras disciplinas para exercer como tradutores e intérpretes xurados?

Nunca remata un de se formar profesionalmente e, por iso, o licenciado que acaba de rematar os estudos carece da madurez profesional e dos coñecementos que só dá a práctica profesional. Coidamos que cumpriría ser un pouco máis estritos nos requisitos para ser nomeado tradutor xurado.

P: Que suxire para o deseño dos novos graos en Tradución e Interpretación? Cre que se pode mellorar a formación dos futuros profesionais para seren nomeados tradutores xurados?

Son partidario dunha maior vinculación do mundo académico e profesional pola vía de lles dar entrada aos profesionais na universidade. A vía do profesor asociado, nacida para iso, non se está a utilizar para vincularse co mundo profesional.

P: No tocante á asociación que preside, podería falarnos das súas actividades e obxectivos? Que relación mantén con outras asociacións e colexios profesionais do ámbito estatal ou internacional? Por exemplo, a Asociación Profesional de Tradutores e Intérpretes Xudiciais ou os colexios de avogados e notarios?

A Asociación tenta defender os intereses profesionais dos tradutores e intérpretes xurados. Cos colexios profesionais as relacións non son moi boas. Denunciamos no seu día os colexios de notarios por crearen unha axencia de traducións para os notarios coa competencia que iso supuña para nós. Tamén lle amosamos o noso desgusto ao Colexio de Avogados de Barcelona por crear unha axencia de traducións e organizar e impartir docencia sobre este tema. Creo que a misión dun colexio é representar o seu colectivo e non facernos a competencia. Estamos vinculados coas outras asociacións do país: a unión fai a forza.

P: Cal é a súa opinión sobre a figura do tradutor-intérprete xurado no exercicio das súas funcións no mercado actual?

É unha profesión que carece dunha regulación profesional. A complexidade do mundo actual requiriría que as funcións do tradutor xurado estivesen

delimitadas. Hoxe realizamos funcións debido á práctica xurídica, mais carecemos de textos concretos onde se detalle a esixencia de traducións xuradas para documentos estranxeiros e danse diferenzas prácticas substanciais respecto da esixencia de traducións xuradas nas distintas provincias do país.

Entrevista a Lurdes Auzmendi

Presentación:

Lurdes Auzmendi é licenciada en Filosofía e estudou Tradución na desaparecida Escola de Tradutores de Donosti. É tradutora e intérprete de lingua vasca e actualmente tamén profesora de Interpretación na Facultade de Letras de Vitoria, na licenciatura de Tradución e Interpretación. Durante moitos anos impartiu clases de reciclaxe para os intérpretes das administracións vasca e navarra e para os intérpretes dos Tribunais de Xustiza do País Vasco. Así mesmo, é membro da Asociación de Tradutores, Correctores e Intérpretes de Lingua Vasca, EIZIE.

Desde hai anos, a profesora Auzmendi está loitando, tanto desde o ámbito profesional como académico, por conseguir que os gobernos vasco e navarro convoquen probas de habilitación de tradutores e intérpretes xurados nestas comunidades autónomas.

P: Sabemos que, na actualidade, só existen no País Vasco os intérpretes xurados nomeados polo Ministerio de Asuntos Exteriores (en adiante, MAE) ata 1996. Sabe cantos son e cantos están realmente en activo?

Efectivamente, só hai dez tradutores de lingua vasca nomeados intérpretes xurados, dos que en activo, e de forma moi parcial, só están dous, e legalmente mesmo estes poderían ter problemas para realizar traducións xuradas pois, por seren funcionarios, pódeseles aplicar a Lei de incompatibilidades. Eses dez intérpretes xurados foron habilitados no seu día polo Ministerio de Asuntos Exteriores e as autoridades políticas con competencias no eido da lingua vasca (tanto a administración da Comunidade Autónoma Vasca como Navarra) non amosaron o máis mínimo interese sobre este tema.

A administración autonómica vasca foi a primeira que tentou regular a tradución xurada dunha lingua oficial distinta do castelán: a Lei 10/1982 de normalización do uso do éuscara establecía no artigo 12.1 que “o Goberno regulará as condicións para a obtención e expedición do título de tradutor xurado entre as dúas linguas oficiais, mais a devandita previsión foi declarada inconstitucional pola Sentenza nº 82/1986, do 26 de xuño, do Tribunal Constitucional.

Pois ben, aínda que a competencia para a dita habilitación se lle reservaba ao Ministerio de Asuntos Exteriores, este impediu durante oito anos máis, ata o ano 1990 concretamente, que houbera tradutores xurados de lingua vasca. Nesta decisión, non obstante, pesaron máis motivacións persoais ca políticas, pois era a persoa encargada de incluír o noso idioma na convocatoria corres-

pondente a que se negaba a facelo. A administración vasca non amosou ningún interese no tema e foi a asociación de tradutores EIZIE a que batallou e conseguiu que se solucionase o problema.

Así, o ano 1989, nun alarde de disciplina e forza, trala convocatoria dos exames para tradutores xurados de lingua vasca, cerca de 60 tradutores vascos trasladáronse a Madrid a realizar estes exames. O ano 1990 habilitáronse os primeiros 8 intérpretes xurados. O ano seguinte, é dicir, en 1991, outras dúas persoas obtiveron a habilitación de tradutores xurados de lingua vasca, as dúas últimas desde entón, xa que na convocatoria de novembro de 1992 quedaron excluídas “as linguas autonómicas”, sen explicación oficial ningunha.

Esta decisión do Ministerio que beneficiou, ao meu parecer, as comunidades galega e catalá, a nós, non obstante, prexudicounos, debido a que, como xa dixen antes, as administracións vasca e navarra (desta última non agardamos ningunha reacción, e máis tendo presente que a política lingüística que están a desenvolver verbo do éuscaro non é a de impulsar activamente a dita lingua) non tiveron ningún interese por regular a tradución xurada.

P: Se os intérpretes xurados nomeados polo MAE, só teñen a habilitación para traducir entre éuscaro e castelán, como se resolve a necesidade de traducións e interpretacións xuradas desde e cara a outras linguas?

Tradución xurada, como tal, a penas existe en éuscaro, emporiso existe outra vía, digamos un “sucedáneo” cuxo valor estritamente xurídico nunca conseguimos saber. Na propia Lei de normalización do éuscaro, no seu artigo 12.2, establécese que o Goberno vasco “creará o Servizo Oficial de Tradutores, que estará a disposición dos cidadáns e das entidades públicas da Comunidade Autónoma, co fin de garantir a exactitude e a equivalencia xurídica das traducións”. Non temos ningunha vía aberta para a habilitación de tradutores xurados de lingua vasca, debido precisamente á existencia dese servizo oficial de tradutores, pois o dito servizo non se limita a cumprir o seu obxectivo de forma interna, isto é, a garantir a exactitude e a equivalencia xurídica das traducións dos textos de todo tipo xerados pola Administración autonómica; senón que, ademais o Servizo Oficial de Traducións do Goberno Vasco está habilitado por decreto para estender esa competencia e ofrecela como servizo público a terceiros.

Con todo, cómpre dicir que no dito servizo só fan traducións oficiais entre o éuscaro e o castelán e, no caso de que sexa precisa unha tradución xurada en calquera lingua que non sexan as mencionadas, o texto ten que pasar por dous tradutores: primeiro da lingua orixinal ao castelán e logo do castelán ao éuscaro. E en todo caso, levamos anos recibindo chamadas na nosa asociación EIZIE de particulares, representantes de empresas, etc. que nos indican os problemas que están a ter para conseguir unha tradución xurada ao éuscaro.

P: Cales foron, ata a actualidade, os intentos realizados por vostede, en colaboración con outros colegas da Universidade do País Vasco, para conseguir que os gobernos vasco e navarro convoquen probas para a habilitación de tradutores e intérpretes xurados doutras combinacións lingüísticas?

Os intentos que puidemos realizar ata agora limitáanse a reunións con distintos cargos do goberno vasco, en concreto coa Viceconsellería de Política Lingüística e o director do Servizo Oficial de Traducións antes citado. Sempre nos mantivemos en contacto cos ditos cargos; de feito, sendo Josune Aristondo viceconselleira de Normalización Lingüística fomos nós quen a informamos de que o artigo 12.1 da Lei de normalización do uso do éuscaro deixara *de facto* de ser inconstitucional porque o MAE na convocatoria de novembro de 1992 excluíra da convocatoria dos exames para intérpretes xurados “as linguas autonómicas”, sen ningunha explicación oficial.

A nosa solicitude ante calquera interlocutor do goberno sempre é a mesma: que decidan a quen corresponde encargarse da convocatoria, habilitación, etc. dos tradutores e intérpretes de lingua vasca.

A Universidade do País Vasco respecto deste tema nunca tomou cartas no asunto. A Facultade de Letras, onde se imparte a Licenciatura en Tradución e Interpretación ata a actualidade, ocupouse da licenciatura sen intervir noutras cuestións. Hai que ter presente que non saíron máis que catro promocións de licenciados/as, o que quere dicir que é aínda moi nova.

P: Móstrase optimista con respecto ao futuro? Cre que o goberno vasco está, por fin, concienciado sobre a necesidade de tradutores e intérpretes xurados e, polo tanto, disposto a iniciar os procedementos para conceder a habilitación? En caso contrario, que outras vías de presión consideran como asociación profesional?

Respecto do futuro non nos podemos sentir optimistas en absoluto, pois o goberno vasco segue sen cambiar de postura. No mes de outubro do ano 2008 organizamos desde a Asociación EIZIE un seminario de traballo ao que invitamos representantes do goberno vasco, a Universidade, tradutores-intérpretes no ámbito xudicial, etc. para que escoitasen de boca dos representantes cataláns e galegos o sistema de habilitación que eles teñen; quixemos que escoiten tamén os tradutores de lingua vasca, para que coñezan a opinión que nos merece este tema e instalos a que procuren unha solución. A imaxe que desde hai anos estamos dando tanto no exterior, mais tamén no interior da propia comunidade, con este tema é deplorable, ademais de que é unha fraude que se está a cometer cos tradutores e intérpretes de lingua vasca por estar quitándolles unha vía de traballo e, xa que logo, unha fonte de ingresos.

Ademais de seguir insistindo ante as autoridades vascas, estamos seguindo con interese os debates que se están dando na Comisión Europea respecto do asunto da interpretación perante os tribunais. Que a Comisión tomase cartas no asunto sería unha boa nova para nós porque, ademais de dar un salto de xigante no tema das linguas da inmigración, removería as bases de distintos departamentos e podería ser un bo momento para desbloquear o asunto.

E como última posibilidade, porque non, sempre poderíamos pedirlle ao Ministerio de Asuntos Exteriores que volvese a convocar os exames de éuscaro.

P: Como tradutora e intérprete profesional, como pensa que deben ser as probas de habilitación? Cre que sería apropiado para a súa Comunidade Autónoma convocar probas parecidas á catalá e á galega nas que se diferencia o nomeamento de tradutor e o de intérprete ou, pola contra, coida que sería mellor seguir o procedemento da Oficina de Interpretación de Linguas do Ministerio de Asuntos Exteriores e Cooperación, onde mediante un exame se consegue a habilitación tanto para a tradución como para a interpretación xurada?

A verdade é que non se suscitou este tema entre nós, ocupados como estamos por conseguir a habilitación. Para tomar unha decisión neste aspecto teremos que ver a traxectoria, por exemplo, do servizo de tradución e interpretación do ámbito dos tribunais de xustiza no que existe un equipo de tradutores-intérpretes cun núcleo de profesionais ben formados, con moita experiencia e demostrada profesionalidade. Estes profesionais traballan indistintamente como tradutores e intérpretes, pero tamén é verdade que algúns deles manifestan que se puidesen elixir renunciarían a traballar como intérpretes.

Creo que á parte da formación básica, as técnicas dunha actividade e outra son tan distintas, que esixen competencias e habilidades tan diferenciadas, que estaría xustificoado que o nomeamento fose para tradutores e intérpretes de forma separada, tal e como se fai actualmente en Cataluña e Galicia.

Outra cuestión que na miña opinión se debería tratar é se no ámbito da xustiza se debe continuar realizando todos os traballos de interpretación na modalidade consecutiva ou se, especialmente para os xuízos, sería mellor propor a realización da interpretación simultánea, ou cando menos unha consecutivo-simultánea (modalidade na que se traballa como en consecutiva, pero na que se gravan as intervencións e tradúcense despois como en simultánea).

P: Segundo a súa percepción do mapa social actual da Comunidade Autónoma Vasca, cales son os idiomas para os que se require tradución e interpretación xurada? e cales os servizos que se requiren con máis frecuencia?

Segundo o seguimento que vimos facendo na Asociación EIZIE, os idiomas para os que se solicita maiormente a tradución xurada son: castelán-éuscaro, inglés-éuscaro e francés-éuscaro

Respecto dos servizos, estes son os máis solicitados: tradución de expedientes académicos e de diversos títulos (EGA, o Certificado de aptitude en éuscaro), documentación relacionada con adopcións, partidas de nacemento, contratos de compra e venda, tradución de textos publicados no BOE e documentos legais. Desde despachos de avogados solicítasenos tamén a tradución de documentación referida á defensa de multados de tráfico ou sentenzas sobre o éuscaro. Pola súa banda, desde despachos de notarios encárgansenos traducións de estatutos.

P: Considera que a formación que recibe o alumnado da licenciatura de Tradución e Interpretación da Universidade do País Vasco é abonda para

poder acceder ao nomeamento de tradutor e intérprete xurado sen necesidade de pasar un exame? En que combinacións lingüísticas?

A formación que actualmente recibe o alumnado da UPV non é en absoluto suficiente para poder acceder ao nomeamento de tradutor e intérprete xurado sen necesidade de pasar un exame. Hai que ter en conta que na nosa facultade nunca se tivo presente a posibilidade real de poder acceder ao devandito nomeamento, polo que o ensino está orientado a unha formación máis xeneralista. En todo caso, tendo en conta o difícil que resulta no sistema universitario cambiar os planos de estudo, non estaría de máis que, aproveitando a reforma que imos ter que levar a cabo para a converxencia europea, se deixase a porta aberta a futuros pequenos cambios para a adecuación da licenciatura á habilitación á que nos estamos a referir.

P: Como docente, que suxire para o deseño dos novos graos en Tradución e Interpretación? Cre que se pode mellorar a formación dos futuros profesionais de cara ao seu nomeamento?

Tal como indiquei, é unha cuestión que temos que ter moi presente na seguinte reforma. Na nosa universidade, o alumnado que realiza a licenciatura coa lingua materna éuscaro son os menos (a relación, aínda que varía, vén ser de menos dun terzo con lingua A éuscaro), cando o mercado maioritario solicita licenciados con lingua A éuscaro (e case todos eles son bilingües éuscaro-castelán) e lingua B castelán (lingua estranxeira inglés).

De cara ao futuro, supondo que vaiamos ter a habilitación en tradución e interpretación xurada, para o alumnado que queira formarse para conseguir esta habilitación (haberá que ver se se artella algunha vía dentro da carreira), alén dunha sólida formación lingüística haberá que darlles unha boa instrución en temas xurídicos e económicos en particular. A formación poderían completala a través de prácticas en servizos tales como o propio Servizo Oficial de Tradución do Goberno Vasco, tribunais de xustiza, cámaras de comercio, etc.

